

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomtató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az Ő országa.

Körülöttünk egy zaklatott világ. Arcunkon az égő szenvedélyek lángjai, szivünkben harag, gyűlölet, visszavonás. A mi utunk a boldogtalanság és kárhozat ösvénye.

Nem csuda, ha egy más világba vágyunk, a melyről szent vallásunk biztat, hogy abban minden másképpen leend. Az *Urnak országába*.

De melyik ez az ország, hol terül el és hogyan jutunk el oda?

Tudjuk, hogy nem földi birodalom, mert azt mondá felöle Ő maga:

„Az én országom nem e világból való“

Nem e világból való, de mégis e világon kell annak lennie, hiszen így értesít felöle a Szent Irás:

„Bétölt az idő és elközelített benne az Istennek országa.“

Bétölt az idő és elközelített hozzánk az Idvezítő, a ki ezt a csodás országot megvalósította, a ki ez ország és birodalom maga.

Leszállt a menny a földre; szegények, szenvedők lélegzethez jutottak. Betegek meggyó-

gyúltak, halottak feltámadtak és a bűnös szívek újra éledni kezdtek. A világ hatalmasainak ereje megfogyatkozott, a vagyon értéke leszállt; szegények, elvetettek felemelték fejüket. És történtek más jelek is a földön és az égen.

Óh, hogy ez a csodás fényes világ, mint valami mesebeli tündérgert örökre eltűnt a földről.

Nem úgy. Az ország ma is megvan és megvan az út is, a mely hozzá vezet. Szeretnéd ismerni ezt az ösvényt? Nem titok. Ott van az *evangéliomban*. Azt is megmondhatom, hogy az országot hol leled?

„Az Isten országa ti bennetek vagyon.“

Te benned, szivedben és lelkedben. S nem tudnád-e ki vagy? Az örökkévalóság vándora. S nem ismernéd-e mi a szív? Nem a gyűlölet, hanem a szeretet, nem a harag, hanem a béke; nem a földi vágyak, hanem az idvesség. Keresétek ez országot és annak igazságát és mindek megadatnak néktek.

Vándor.

A vizözön.

„Lön pedig, hogy hetednapon megindula az özönvíz a földön.

És lett eső a földre negyven napig és negyven éjig.

Annakutánna a vizek nagy erőt vévén és megnevekedvén felette igen nagy erőt vettek a földön, minden magas hegyek béborítottának, melyek az egész ég alatt vagynak.

És meghala minden földön járó test . . . és csak Nőé marada és a kik vele valának a bárkában.“

Mintha az özönvíz idejét élnök, napról-napra magasabbra csapnak a politikai mozgalmak hullámai.

A zavaros habok a legnagyobb magaslatoakat nyaldossák, egyházainkat is elborítani készülnek és örvénylő forgatagukban lelkészeinket, hivatásunkat; egyházi és világi nagyjainkat egyformán sodorják.

A politikai pártok élet-halál mérkőzéseiben ott kavargunk mi is és úszunk az árral s mint a régi pogány világ daliái sebeket osztva, sebekkel borítva erős csatákon mérkőzünk.

Máskor is zúgott már ez áradat, máskor is folyt már e harc, de habjai oly magasai mint ma, nem jártak még soha, és a harc heve, a zűrzavar, az elkeseredés nem volt olyan ádáz, olyan bántó, olyan féktelen mint napjainkban.

Még püspökeink is a csata sorba állítottak és békés, kitérő nyilatkozataikból égő koszorú

fonatott, melynek lángoló cseppjei elnöktársainkat perzseli.

Papjaink, gondnokaink, mint képviselőjelöltek, pártelnökök, a pártok hitvallói izzó programbeszédeket mondanak, küldöttségeket vezetnek, választó gyűlésekben szónokolnak, egymás ellen fordúlnak.

Több helyen már határozott ellenségeskedésre és izgatott jelenetekre is került a dolog. És még mindig nő a veszélyes áradat, mely felekezeti különbség nélkül mindenkit ragad. Itt a legfőbb ideje, hogy az egyház helyzetére, az egyház hajójára irányozzuk a közfigyelmet.

Ez a hajó az első özönvíz alkalmával is nyugodtan lebegett a habok felett. Megsérülnie, elsüllyednie soha nem szabad.

Föntolják ezt meg a kiket illet s fontolják meg első sorban lelkészeink, hivatalnokaink. A mi hivatásunk nem a politika, mely azt tanítja, hogy a hatalmat mint kell megszerezni és a megszerzett hatalmat mint kell megtartani. A mi hivatásunk az evangéliom prédikálása, a lelkek megnyerése, egy magasabb égi cél felé vezérése, az elveszett, a háborgó bűnös lelkek megmentése és a saját idvességünk munkálása.

Nem azt teszi ez, hogy a világtól elkell zárkóznunk és polgári kötelességeink teljesítéséről is le kell mondanunk.

Jogunk van részt venni az alkotmányos élet nagy küzdelmeiben is. Az evangéliom és szent egyházunk nagy irányadó elveit tekintve legjobb belátásunk szerint állást is foglalhatunk

TARCA.

Az öngyilkosokról.

Mindig voltak olyanok, kik az életet elviselhetlennek tartván, eldobták azt magoktól. Azonban aránylag kisebb időközben is konstatalható, hogy az öngyilkosság néha feltűnően nagy arányokat ölt. Valóságos divatja van, a példa hat, s gyakran még az öngyilkosság körülményei közt is olyan nagy hasonlóság van, hogy az ilyen szerencsétlenek példájának utánzása kétségtelen. Hibás a közvélemény is, mely a helyett hogy elítélne a beteges társadalmi tüneteket, a szájalom mellett nem állapodik meg, hanem némileg még nimbuszsal is veszi körül a szerencsétlen véget ért áldozatokat, a lapok kiszinezik az eseményeket s a kíváncsi tömeg sokkal inkább tódul az ilyeneknek, mint valamely köztisztelőben és érdekekben megőszült férfiú temetésére.

A debreceni ref. egyháztanács jegyzőkönyveiből közlök erre vonatkozólag egy adatot abból a korból, a midőn még a consistorium mint az erkölcsök őre is betöltötte feladatát. Ugyanis 1816-ban a consistorium konstatalta, hogy az öngyilkosok száma fel-

tűnően nagy. Az öngyilkossági esetek korlátozására vonatkozólag a következő jellemző végzést hozta:

„Gondolóra vevődven az a szomorú dolog, hogy már találkoztak ebben az esztendőben némely rossz gondolkozású emberek, a kik magok oltották el erőszakosan a magok életüket és azért, hogy a régi rendtartás ellenére ezeknek szintolyan temetési tisztesség tevődött, mint azoknak szokott adatni, kik természetes halállal halnak meg, a nép között is zugás és békétlenség tapasztaltatván, mivel a consistorium is abban az értelemben van, hogy a rossz példa hamar követőkre talál, ha csak példás gyalázzattal el nem rettentetnek attól az emberek, meghatározó dolog hogy meg kell maradni a hajdani szokás mellett és (a mitől Isten őrizzen.) ha több ilyen irtóztató dolog történne, a maga gyilkosai, akármely rangú és állapotú ember legyen is, minden halotti tisztesség, ének-szó és predikáció nélkül temetessék el. Ez a végzés pedig a kollegium seniorának is adattassék ki improkollatio végett.“¹

Kitűnik ebből, hogy:

1. A régi rendtartás az volt Debrecenben, hogy az öngyilkosokat rendes temetési szertartás nélkül temették el, s az öngyilkosoknak rendes szertartással való eltemetése újabb keletű. Valószínű, hogy a

¹ Debr. egyh. t. j. k. 1816. jan. 23.

s mint hiveink természetes vezetői a politikai pártok felvonulásainál sem hagyhatjuk magukra őket. Mindezt azonban csak bizonyos tartózkodással és pártatlansággal szabad végeznünk. Mi soha sem léphetünk ki abból a bűvös körből, melylyel bennünket lelkészi hivatásunk felruház és el is kötelez.

Ha kilépünk, elsöben önmagunk fogjuk kárát vallani. A választás elmúlik, de nem múlik el a gyűlölet, melynek lángja abból felénk csapódik. Más vallásukat megvédhet a felsőbbség, református lelkészt nem védhet meg hiveivel szemben semmi hatalom.

De a legnagyobb veszteséget mégis hivatásunk és egyházunk szenvedti. Önkénytelenül más mezőre terelődik az, a ki pártemberré lesz: vallásunkra és egyházunkra pedig kárhözhatást és kedvetlenséget von a politikai tevékenység, még akkor is, ha az a rendes határok közt mozog.

Hátha még valaki minden tartózkodás nélkül a közpiacra lép és a politikát a szószékbe is felviszi.

Jaj annak a kiben hivei nem látják többé a Krisztus szolgáját, a lelkek pásztorát. Jaj annak az egyháznak, melynek tanácsában a hivek politikai párt álláspont szerint csoportosulnak.

Az egyház hivatása örök. Tanításai, elvei nem máról-holnapra szólnak. Az egyház sorsát nem szabad hát a változó pártokhoz esatolni. A lelkész minden hívének lelkésze és az egyház minden egyháztagnak állandó menedéke és

XVI—XVII. században még állandó volt az előbbi eljárás.

2. A debreceni ev. ref. egyház tagjainak nagy erkölcsi érzékére vall, hogy a közönség az öngyilkosoknak temetési szertartásban való részesítése miatt „zugott és békétlenkedett.“ N m így napjainkban. A zugás és békétlenkedés akkor nyilatkoznék meg nagy erővel, ha az egyház az ilyenektől megtagadná a temetési szertartást.

3. A debreceni consistorium tagjainak véleménye szerint, az öngyilkosok számának szaporodása annak tulajdonítandó, hogy a rossz példa követőkre talál, éppen azért a bajon csak úgy lehet segíteni, hogy ha a közönséget „példás gyalázzal“ rettentik el az öngyilkosságtól.

Talán ilyen végzést kellene hozni napjainkban is -- mondhatná valaki. Ma már ennek semmi hatása nem lenne. Régen a consistorium az egyháztagok felett erkölcsi felügyeletet is gyakorolván, nem helyezkedett a jóakaratu elnézés álláspontjára, de ma már úgy a magunk, mint a mások hibái iránt szerfelett elnézők vagyunk. Az a szokás napjainkban, hogy még a legnagyobb botlásokat elkövetőkkel szemben is találunk mentő szót. Éppen ezért presbiteriumot sem kapnánk sehhol, mely az 1816-ikihoz hasonló határozatot hozna. *Dr. Barcsa János.*

boldog nyugalmas otthona, biztos révbe vivő hatalmas hajója.

Ez a hajó most is ott úszik a megnőtt vizek felett. Míg a Krisztus benne, nem fogja érni semmi vész. Csak az apostolok ne szálljanak vakmerően maguk a vizekre. S ha már Istent kísértenek és Péterrel sülyedeznek, folyamodjanak ahhoz, a kinek szolgálatát és igáját felvették és a ki most is megfogja tanítványait és egyházainkat menteni.

Dr. Ferencsy Gyula.

A mi missiónk.

Már csak így nevezem. Mert mint minden nemzetnek megvan a maga missiója; úgy meg kell lenni a magyarnak is.

A mint én a világ missiói munkáját szemlélem, látom, hogy ezekben a missiói munkákba rendszeresen van egy jó adag nemzeti érdek is. Így p. o. míg az angolok azt hitték, hogy Madagaskár az övék lesz, tele volt a sziget angol missionáriusokkal, és mikor francia fenhatóság alá került, az angol missionáriusokat menten francia missionáriusok váltották fel. Angliát Chinához, Japánhoz, Indiához erős nemzeti érdek fűzi, azért legtöbb missionárius azekben az államokban. A filippini szigeteken a mint Amerika fenható-ága alá került, megkezdődött a protestánsok missiója. Törökországra sok nemzet leskelődik, azért van rakva oly nagyon német, angol és amerikai missionáriusokkal. Az afrikai nyugoti partok tele vannak amerikai, angol és német missionáriusokkal s a keleti nagy sivatagokon is kedvesen látott a német missionárius legyen az methodista vagy adventista. Amerikában a német ref. egyház, midőn gondjai alá veszi a magyarokat, német nemzeti szempontból is eszelepszik, mert az általa németté teendő magyarokkal is erősítgetné ideig-óráig német nemzetiségét. De viszont az angol amerikai református-ság is e célból folytat erős misztót az oda toluó magyarok és más nemzetiségek között. „Egyik megoldandó problémánk mondotta egy amerikai lelkész, legközelebb a liverpooli prot. presbiteri gyűlésen, az, hogy olvasszuk be minél előbb magunkba a hozzáuk bejöttéket.“

Ismétlem azért, hogy minden nemzet missiójával nemzeti célokat is szolgál. Ezzel nem mondom, hogy ez a missiók alapja, mert a missiók alapja ez a megváltói parancs: „Menjete el széles e világra tanítsatok minden népeket.“ De azt mondhatom, hogy a nemzeti érdek és aspiráció nagyon bele játszik mindenütt a missiók irányításába.

Es bele kell hogy játszódjék a magyar missiókba is. Bele is játszik. Hisz e célból is szerveztük a romániai magyar missiókat. E célból szervezzük most az amerikai magyar missiókat s e célból is kell szervezni jövődó missióinkat. Belgrádnak, Bécsnek, Párizsnak, Berlinnek, Abbáziának még ezután felláítandó missiói pontoknak kell lenni, mert ezeken a pontokon — fájdalom — nagy mennyiségű magyar református szívódik fel idegen vallásba és idegen nemzettestbe. Mert az átalakulási processus rendszeren ez. Felszivódik az illető először a vallásba,

azután a nemzettestbe. Ily célból azonban nekünk magyar reformátusoknak is kell missiót folytatnunk itthon, hazánkban is. A nem magyar ajkú honfitársainkat fel kell szivni először is a református egyháztestbe s azután a nemzettestbe. S a magyar református egyháznak ez a megoldandó problémája, hogy miként tehesse ezt legsikeresebben. A baptisták, sőt még az adventisták is Magyarországon sok nem magyart szivnak fel magukba, miért tétlenkedünk mi reformátusok? kik pedig szeretünk hivatkozni bizonyos szolgálatokra is, miket őseink a magyar állam érdekében kifejtettek. Nekünk is kell szolgálatot tenni a magyar állam érdekében s ez fel szivni magunkba a hazánkban lakó nem magyar ajkú honfitársakat, hogy aztán felszivhassuk őket a magyar nemzetbe is.

Ezt a missiót nevezem én első sorban és mindenekfelett „a mi missiónknak.”

Szalay József
lelkész.

Jelszók, — áldozatok.

A magyar ember mindig szerette a dikciókat, sokat adott az ékes szavu orátorokra s egy-egy szép és erőteljes szónoklat elringatta fájdalomban busult lelkét vagy gyönyörűséggel töltötte el a jobb jövőért esengő szívét.

Hát hiszen — tudjuk, — hogy valami rendkívüli magasztos érzés áramlik át a hallgatók egész valóján, mikor szent ügy érdekében felhangzik a jelszó és aki beszél az igazságot szólja s ennek erejével magával ragad egész tömegeket.

Mert hiszen buzdító igaz jelszókkal indultak hareba annyiszor a mi dicső nagyjaink, azok a dicsők, kik nem ismerték, megvetették a csürés csavarás álnok mesterségét s az igazságot azért vették ajkaikra, hogy az valóban igazság is legyen, amelyért fentartás nélkül áldozatul hoztak mindent, — vagyont és életet.

Mikor Boesckay és Bethlen „a haza és vallás-szabadságért” vonják ki hüvelyből hősi kardjukat; — mikor Rákóczy látván, hogy „a nemzet régi sebei mind felujultak” és „Istenért, hazáért és a szabadságért” hívja élet-halál harezra a magyart; vagy mikor legujabban „Szabadság- egyenlőség- testvériség” lett a zászlókra írva, — mind — mind az igazság erejével hatottak a jelszók s hoztak ezekért áldozatot annyi és annyi ezeren.

A legujabb időknek is megvan a maga jelszava és ez: „a magyar állameszme erősítése” melynek nyomában aztán a „mellék” jelszónak egész özöne támadt fel és röpköd körülöttünk a levegőben. Fülünkbe dörögnek szünetlenül a szónoklatok, elvagyunk árasztva új keletű igazságokkal, melyek frázisokból születtek és frázisokból élnek, de tulajdonképen való utjok ismeretlen és ezéljük? . . . no, azt ne kutassuk, mert hiszen mind a haza, a közügy jólétének érdekében pengenek és zengenek.

Most már a szegény magyar aztán önkéntelenül is belekerült a szónoklatok tengerébe, fürödhetik abban tetszése szerint, de ez a fürdés nem válik egészségére, mert a hamis jelszók és kongó frázisok szemétdombjából fakadt és gyült össze az a szennyes áradat.

Áldozatokról beszélünk untalan, mert hiszen

egy magasztos eszme megvalósítása, egy szent cél elérése áldozatok nélkül nem is képzelhető; de úgy látjuk, hogy míg egyfelől hasztalan áldozunk; addig másfelől az áldozatkétség sajátságosan szűk térre szorul, mindég azt nyomja terhével, a ki szegényebb is, gyengébb is, mint a többi, de adatván belé a szentléleknek felmagasztosító szikrája, — ad — és ad szüntelen s lassanként feláldozza a nagy, egyetemes céélért, ennek a szegény, sokat szenvedett hazának üdvéért ősi hajlékát is, amelyet pedig olyan drágán szereztek, féltő gonddal őriztek, és a sértetlen megtartásnak elévülhetlen szent kötelezettségével hagytak az ősök az utódokra.

A magyar református egyház egész élete egy nagy, örökös áldozat volt a haza és nemzeti szabadság oltára körül. Mikor a hatalmas és kincsekkel halmozott római papság kiemelkedő alakjai szövetkezve a birodalmi eszméért élő-haló udvari politikával tüzzel-vassal irtották, pusztították a magyart, csak hogy kiírthassák az „eretnekséget”; nem volt előttük szent a haza alkotmánya, szabadsága és nevetségessé volt függetlensége: akkor mindég a prot. erdélyi fejedelmek s a hozzájuk csatlakozott protestáns magyarság bontotta ki a szabadság zászlóját és hívta küzdő táborba mindazt, aki magyar, bármely hitű is legyen különben és az így támadt seregek védtek, tartották meg e hazát szabadnak, ezt a földet magyarnak s a dus jövedelmeket és kincseket még azoknak is, kiknek elődei pedig nem értettek és nem éreztek együtt a haza lelkes védőivel.

S mindezért jutalmul nyertek a prot. magyarok szegénységét s a mikor csak lehetett, üldözést a hatalom részéről.

Egyet mégis meghagytak, sőt szerződészerű törvényben biztosítottak részére t. i. a szabad önrendelkezést egyházi és iskolai életében.

Ez volt egyedüli kincse, elidegeníthetetlen drága öröksége, melyet nagy gonddal őrzött, senkit hozzányulni nem engedett, amelynek birtokában csodás tevékenységet fejtett ki s kulturális téren meglepő eredményeket volt képes felmutatni.

Nem ismerte ezt az alkotmányos birtokot megháborítani senki erővel, fegyverrel hasztalan próbálták volna, még a legvadabb zsarnoki hatalom is csak ideig-óráig birta életerően tartani vaskeptyüs kezét, de lélekzetét el nem fojthatá.

És most mégis mind szűkebb határok közé szorul ez az ősi birtok. Az örökösök, ez az újabb nemzedék nem tudja önerejéből úgy fejleszteni itt a maga életét berendezni megélhetését, hogy az a haladó korszellem követelményeinek megfelelően — legalább így hirdetik s tényekkel is igazolják, — mert ma már nem elég a tanulás, a tanítás, nem a tudomány; hiszen magas fényűzés nélkül bölcsességhez jutni bizony képtelenség.

E mellett még ott kísért az a szerencsétlen születésű felfogás, mintha a mi önkormányzatunk bizonyos utvonalon a magyarság politikájának érvényesülésénél akadálynak is volna minősíthető s ez okból a leghivebb reformátusok ajakán is szállogigévé vált a mondás: „Áldozatokat kell hoznunk a magyar nemzeti érdekekért.”

No, hát a mi az áldozatokat illeti, erre mi kaphatók voltunk mindég s kaphatók vagyunk most is.

Egész életünk különösen iskolai önkormányzatunk az alkalmazkodás bölcsességében hihetetlen rekordot ért el. — 1868. óta egyebet se tettünk,

mint áldoztunk, lemondunk vagy hallgatólágg beleegyeztünk mindenbe a mit felülről diktáltak és sohasem azt latolgattuk, vajjon miként lehetne alkotmányos jogaink épségét összegyeztetni az egyetemes magyar iskoláztatás követelményeivel, — hanem csak azt hallgattuk, hogy mit hirdetnek felülről? mennyiben állja utját iskolajogunk egyik-másik gyakorlata (természetesen mások nézete szerint) a nemzetiségi iskolák magyar nyelvű fejlesztésének?

Es ez a nagy kérdés meglopta hazafias érzésünket ez a természetellenes azonosítás megtévesztette józan ítélőképességünket s hoztuk az áldozatot nyakra-főre abból az ősz vagyomból, amely reánk maradt, mely nem egyeseké, nem is egyes testületeké, hanem az egyetemes egyházé és a mely mégis a tulajdonképpen való *egyetemesség* megkérdése nélkül csonkult, kallódott el lassanként és zsugorodott össze a mai kicsinyes, tisztán formális joggyakorlattá.

Az aztán persze, — nem jutott eszünkbe, hogy anyagi gyengeségünket, szegénységünket nemes *áldozatokkal*, újabb alapítványokkal erősítgesük, pótlógassuk. Minek a? Hiszen könnyebb és kényelmesebb dolog az *ősi örökségből* áldozni a „haza oltárán“, mint a magunk erején való áldozatokkal gyarapítani azt időről-időre.

Bizony ki is ment ez a divatból.

Most elég a jelszókkal dobálózni, elég és időszzerű a hamis szölamok által megtévesztetni magunkat s haladni a megkezdett csapáson biztos veszedelemben.

Még csak annyi erő és számítás sem nyilatkozott meg bennünk, hogy legalább egyszer valamelyes számottevő tényező megkérdelte volna, hogy vajjon a haza, ez az édes magyar haza csak egyedül a mi súlyos áldozatainkból élhet meg? csak a legmagyarabb egyház — a maga kipróbált alkotmányával — áll itt-ott utjában a „magyar állameszme erősödésének.“?

Mi módon változhatott meg olyan sajátságos módon a világ, hogy mi, a magyar állammal nem haladhatunk karöltve, a magyarság erősödésének útján, hanem sokszor utjába kerülünk s áldozatok árán nyithatunk annak szabad tért a cél felé való haladásban?

Vagy pedig idejekorán vetette volna fel valaki a kérdést: Hol van a rekompensáció ennyi áldozattért? vagy: hol az eredmény a magyarság térfoglalásában ily nagy és sok nemű áldozatok után? . . .

Hát ilyet nem mert cselekedni — a nagyobbak közül — senki. Csak a mióta (1870) elhangzott a nagy Révész Imre ajkairól az utolsó tiltakozó szó, hogy t. i. Luther, Zvingli stb. . . nem olyan felekezeti iskolákra gondoltak soha, melyekben csak a *vallást* tanítsák ev. vagy ref. emberek s minden egyéb tárgyat taníthat aztán akár héber akár pogány is“ . . . Vagy; „A magyar prot. egyház egyházi és iskolai autonómiaja nemcsak *alaptörvény*, hanem *oly két oldalú szerződés*, (pacta bilateralia) melyet csak a két szerződő fél beleegyezésével lehet megváltoztatni“ . . . ; mondom, mióta ezek elhangzottak, azóta komoly tiltakozó szóval senki sem mert, nem is akart előhozakodni; (mert holmi kicsinyes, foltozgató kísérletek számításba sem jöhetnek), hanem szabad folyást engedünk a megindult pusztító áramlatnak.

Most aztán odajutottunk a „nagylelkű“ és „hazafias“ áldozatokkal, hogy egyházalkotmányunk, kü-

lönösen ennek iskolai része nem egyéb, mint egy átlukgatott rom, mely bedőléssel fenyeget és nem nyújt többé menedéket a keletkezhető viharok előtt s a mi legszomorubb, — nem biztosít kellemes tartózkodási helyet a régi nagy család tagjainak, a református hiveknek, a kik itt is, — ott is menekülni kívánnak a rozszant fészkekből, melynek alapos megerősítéséhez, fentartásához többé nincs kedvök és nincs erejük.

Az ősi jogok elajándékozgatásával lehűtötték a hivek szent lelkesedését s nincs többé erőf.rrás, a melyből az új életre ébredésnek reménysége kikelhetne.

A nép lát, hall, tapasztal és gondolkozik. Látja hogy minden nagyobb rázkódás vagy ellenállás nélkül lesznek iskoláink államiakká; hallja, tapasztalja hogy vezérek hirdetik: hogy az államsegély nem veszedelem, az állam által kinevezett tanár, — vagy tanító sem veszedelem s még kevésbé sérelem: s ezen tapasztalat megérleli benne a gondolatot, hogy iskolai dolgaival ne törődjek, közönyössé váljék.

Oh csak aztán tisztán egyházi, vallásos dolgival szemben is uralomra ne jusson majd lelkében a nem bánomság!

Mert hát a mi alkalmazkodási bölcsességünk nem merült ki az iskolajog feláldozásával.

Eltörtünk sőt nagy riadalommal fogadtuk a garantialis LIII. t.-c. eltörlését, fejet hajtottunk a revelsalis hajhászatnak törvénybeiktatása előtt, természetesen találjuk, hogy papjaink vallásoktatását az állami elemi iskolák igazgató tanítói *ellenőrizték*, és most már a kongrua s egyéb állami dotációcskák mily mélyen vágandják be éles körmüket tisztán egyházi és vallásos életünk husába, — ki tudná azt előre megmondani? . . .

Hiszen mi halljuk és követjük a hangzatos jelszót s egész rendszerre vált már: *áldozatot hozni „a hazáért.“*

Műhazafiság, muljék el tőlünk a te keserű poharad! . . .

Sinka Lajos.

TANÜGY.

Az iskolák államosítása.

Mint tudjuk az iskolák államosítása országsszerte tervszerűleg megindult. Így van ez nálunk Szatmárban is. Kezdi a tisztán nemzetiségi vidékeken, előszeretettel jönnek a vegyes vallású s nemzetiségi községekbe. Szatmárban ez évben épül ki egy volna. Ebbe benne van a többek közt Nagykolos is. Ezt a mi közönségünket minden áron boldogítani akarják, amit mutat az, hogy már a millenium év alkalmából meg lett vele kínálva. Akkor még szóba állottak az egyházzal, kérték feltételeket szabhatott s bele mehetett mondjuk tíz évre. Ma már ez a módszer lejárt. Ugy látszik nem vált be. Helyébe egy jobbat eszeltek ki, azt, hogy a felekezeteket mellőzve egyenesen a községi képviselő-testületekkel állanak szóba. Ugy látszik ez az eljárás be is vált, mert ott mindent keresztül lehet vinni.

Hogy Nagykolos miért lett olyan előszeretettel kipécézve nem tudom, de gyanítom, Hihetőleg azért mert évtizeden keresztül sem a ref. sem a görög kat-

holikus egyháznak, különösen ez utóbbinak számot tevő tanítója nem volt. Azután ezek is folytonosan változtak. Nem törődtek semmivel. Csak kihúzták az esztendőt s mentek tovább. Az ilyen folytonos vándorlásnak csak az egyház adta meg az árát, amennyiben sok költségbe került a pályázat, a megválasztott tanító szállítása, s ennek fejében ezek rendelkezést, felsőbbiséget, működésükre való felügyeletet nem türtek. Nekünk kellett tünnünk, mert esékely volt a fizetés, s nagy a tanító hiány.

Ennek előre bocsátása után ismétlem, hogy a milleneumi év alkalmából megkínálták bennünket az állami iskolával. Künn is volt a tanfelügyelő, az egyházmegye küldöttsége, de munkájoknak nem volt sikere, amennyiben a szomszéd lelkész mint akkor nagykolesi birtokos lebeszélte a közönséget, mert hiszen neki is fizetni kellett volna az 5% adót. Már pedig mire áll legkönnyebben a közönség mint arra, hogy ne fizessünk. Az illető annyira ellensége volt minden az államtól jövő segítségnek, hogy midőn a tanító fizetés kiegészítését kellett kérni, azt is igyekezett megakadályozni, mondván a közönségnek: nem engedjük. Mit gondoltok, hiszen ha a tanító államsegélyt kap, az ördög markában van, avval többet nem rendelkeztek, s csak a józanabb gondolkozásu elméknek sikerült ki vinni, hogy a tanító fizetés kiegészítése kéretett.

Ez volt az ok amiért akkor a terv meg nem valósulhatott.

Mikor a mult 1903. évi december hó 20-át ez ügyben a tanfelügyelőség tárgyalási határnapul kitűzte, akkorra úgy mi, mint a görög kath. egyház ugy presbiteri, mint közgyűlésileg kimondottuk, hogy nem megyünk bele, mégis a tárgyalási napon tanfelügyelő és szolgabíró által megdolgoztatván egyhangulag belement a közönség. Engem akkor hívtak fel mikor vége volt mindennek. Elmondottam a magamét, de az falra hányt borsó volt. Ezzel a nagykolesi felekezeti iskolák felett a halálharang meg lett húzva, s az állami iskola felállítása megpecsételve.

Ez ellen csak akkor és úgy lehetne apeláta ha az egyház vagyonos, s nem egyik napról a másikra tengődő volna.

1904. őszén megkaptuk a tanfelügyelőségtől, hogy miután és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága elrendelte 1905-re a nagykolesi állami iskola megnyitását, s mennyiben ez ügy a községgel már rendezve is van, hajlandó e az egyház felsőbb hatósági engedély beszerzéséről gondoskodni, s iskolai helyiségét vagy el, vagy haszonbérbe adni.

Az állam nem erőlteti az egyházakat, hogy adják iskolájukat. Ha akarják fentarthatják, de az államsegélyt megvonják. No hát ennél több nem kell, ez halálos ítélet Nagykolcsra mint a hozzá hasonló szegény apró egyházakra. Hogy tartsa fenn államsegély nélkül iskoláját? Tessék hát ki vetni és átvállaltatni azt az 528 korona államsegélyt, vagy ha 1000 koronáig meg lesz a kiegészítés akkor 728 koronát. Bizony erre nem lesz vállalkozó egyházközönség. Aztán tudja már azt a közönség is, hogy mennyi tehertől menekül meg, ha állami iskola lesz. Tudja, hogy a terhet a nagy birtok viseli, tudja, hogy ott nincs tandíj sem pulyák adója — 30 fillér nyugdíjadó — beéri 50 fillér beiratasi díjjal, miért fizessen egy szegény ember mint ma három gyermekért 13 kor. 20 fillért mikor ingyen is tanítják. Ezeket tudva így gondolkozik a nép, s még ha fen-

tartható volna is a telekezeti iskola, akkor sem küldené oda, hogy tandíjat ne fizessen. Miért fizetne két helyre, mikor egy helyre kevesebbet fizetne és célt ér.

De hát szeretném én azt a hatalmas embert látni, aki akár Nagykolcsra, akár másutt a mai viszonyok között kitudná vinni, hogy a közönség 7—8 száz koronát magára vállaljon.

Ilyen viszonyok között szerintem nincsen más mint az, hogy ilyen helyeken minden gond oda fordítottassék — miután változtatni nem lehet a helyzeten — hogy az illető egyház iskola telke kellő módon értékesíttessék, mert az állam, ha a hely alkalmas a tisztességes árt megadja. Mi ha ezt nem tesszük, ott marad az egyház nyakán, alig jövedelmezvén többet, mint ami javításra, s adóra kell évenként.

Ez meg gondolandó, mert mondjuk, hogy amelyik telekért megad az állam 6000 koronát, az ha a kedvező alkalmat elszalasztják, majd évek mulva egy gazdának megfogja érni felét.

Ismerjük e tekintetben az egyházkerület álláspontját, a mely azt mondja, hogy az utolsó végleg tegik nem! De hát mit féltünk olyan nagyon azon az elrongyolott autonómián. Az iskolák államosítását ezzel meg nem akadályozhatjuk. Hanem igenis megátolhatná az egyházkerület, ha módjába volna, azt mondani: nem engedem, hogy iskoládat átadd. A megvont segélyeket folyósítom s fentartom a felekezeti iskolát. Ez már okos beszéd volna, s mondhatná: nem engedem át az iskolát, fentartom én. De hát sajnos, ezt nem teheti, s maga is azon gondolkodván ne kérjen e a főiskola részére államsegélyt. S ha a gimnáziumokat olyan előszeretettel államsegélyeztetni az egyházkerület, miért akadályozza a szegény falusi egyházaknak iskolája államosítását. Azután azt se feledje az egyházkerület, hogy engedélye megvonásával tetemes kárt okozhat, az iskoláját akarva nem akarva át adó egyháznak, a telek értékesítésénél. Ki lesz ezért a felelős? Mert a mostani sistema szerint ahová kitűzték az állami iskola felállítást, török szakad annak meg kell lenni. Ugyanazért nézetem az, hogy a mai viszonyok kényszerítő hatása alatt az államosítás eszméjével meg kell barátkozni és minden erőnkkel az egyház jövőre erősítésére kell fordítani. Lehet ezért az elvált engemet megköveznek, de ennél egyházkerületi segély nélkül jobb utat és módot a menekvésre nem találok. Ami ezzel lyuk esik az autonomia rongyos köpönyegén, azt majd be földja Bánffy vagy Tisza.

Ez ügyben mi, kicsiny egyházak legalább megtartjuk a törvényes eljárást, míg a nagy egyházak csak mikor mindenben túl vannak, akkor mentegetőznek, hogy a viszonyok hatása alatt másként nem tehetek. S ami megtörtént, megtörtént, punktum, Hallgatni kell a kerületnek mint Szatmár és Nagyecsednél. Hiába a megtörténtet meg nem történté tenni nem lehet, sem a szépen felépült állami iskolákat Nagykolcsra, Vetésbe, vagy Csengerbagosra átszállítani képtelen-ég.

Tóth Dántel
nagykolesi lelkész.

A tanárok társadalmi sulya.

Mindenki elismeri, hogy a magyar tudományosság emelése körül a magyar tanárság szerzett legnagyobb érdemet. Bármennyire akarná is valaki

ezt az igazságot kétségbe vonni, a tények ellene bizonyítanak. A magyar műveltség fejlődése specialis irányú, s nem mindenben egyezik meg más nemzetek kulturális fejlődésének irányával. Míg más nemzetek tudósai közt vagy túlnyomó számmal vannak, vagy legalább is tekintélyes a nem tanári pályán működő tudósok száma, addig nálunk túlnyomó részben tanárok a tudományoknak nemesak tovább plántálói, hanem azoknak fejlesztői s művelői is. A tudományos művek szerzői legnagyobb részben tanárok, s tegyük hozzá, hogy a magyar tudományos irodalomnak az olvasó közönsége is majdnem kizárólag a tanárok közül kerül ki.

Még többet is konstatálhatunk! A tudományos egyesületek tagjainak igen nagy része a tanár, ilyenformán a magyar tudományos irodalom emelésének nemesak szellemi munkásai a tanárok, hanem a tudományok művelésének anyagi terheit is nagy részben ők hordozzák! Ilyen körülmények közt egészen természetes volna, hogy a tanárok a társadalmi életben is műveltségök fokának és a magyar nemzeti művelődés emelése körül szerzett érdemeiknek megfelelő súlylyal birjanak. Amde, ha azt kutatjuk, hogy a társadalomban megvan-e a tanárságnak a megfelelő helye, az eredmény nem elégíthet ki bennünket teljesen. Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny legutóbbi számában olvashatjuk: „Feltűnő tény, hogy míg más társadalmi osztályok, de még a népiskolák, polgári iskolák és tanítóképzők emberei is erősen részt vesznek a nemzeti közéletben, a községi, a politikai életben, addig a középiskolai tanárok ebben alig-alig visznek szerepet.” Nem adhatunk teljesen igazat eme szavaknak, mert egyes eseteket általánosít. Az igazságot megközelítjük, ha azt mondjuk, hogy némely helyen a tanárok elfoglalják a társadalomban az őket megillető helyet, sőt vezérszerepet is visznek, viszont sok helyen feltűnő, hogy a társadalom a tanári munkát sem tudja a maga értéke szerint méltányolni, még kevésbé hajlandó arra, hogy a „külföldi” elemnek befolyást, vagy éppen vezető szerepet juttasson. Még azt az állítást is megkockáztatják némelyek, hogy nem is óhajtanak a tanárokat társadalmi szerepléshez juttatni, mert e miatt az iskolai munka szenved hátramaradást. Tény, hogy van olyan társadalmi tevékenység, mely az illetőnek erejét és idejét annyira igénybe veszi, hogy az iskolai munka mellékessé válik rá nézve. Az ilyen társadalmi tevékenység mindenestre kárhóztatandó, azt is állíthatjuk, hogy a politikai népszerűség sem szolgál mindig előnyére a tanári állás tekintélyének, lévén az emberek a politikai befolyás iránt féltékenyek. Sok esetben egyes tanárok politikai népszerűségének áldozatul esnek igen fontos iskolai érdekek. Megszivlelendő azonban a Közlöny ama tanácsa, mely a társadalmi életben való nagyobb szereplésre buzdítja a tanárokat. Különösen nagy jelentősége van ennek ref. iskoláinkra nézve, mert ezeknek fenállása, még inkább pedig fejlődése a társadalom jóindulatára és érdeklődésére van utalva. Ezt az érdeklődést folytonosan ébren tartani, s adott esetekben az iskolaügy fejlesztésére felhasználni csak úgy lehet, ha a tanárok benne élnek a társadalomban és érdeklődnek annak fontos kérdéseiről, s tehetségeiket s erejüket a társadalom érdekeinek előmozdítására igyekeznek felhasználni. A do ut des elve a szó legnemesebb értelmében nyer itt megvalósulást.

Ugyancsak a Közlöny szomorúan konstatálja, hogy a törvényhozó testület színvonala nagy sülyedést mutat. Ez a tény a tanárokat, mint a műveltség emelésének fontos tényezőit igen közelről érinti. Mert „mi, kiknek mindennapi kenyerünk, növendékeink lelkét Széchenyi, Kossuth, Eötvös, Deák, Kemény szónoklatainak és írásainak igéivel táplálni, kik a huszas, harmincas, negyvenes, majd a hatvanas, hetvenes évek státuszférfiainak eszméit és szavait vessük növendékeink lelkébe, kik folyton szemléljük és érezzük az irodalmi, a historiai, a philosophiai és erkölcsi műveltség gazdagságát, melyet e férfiak a közélet mezejére magukkal hoztak dolgozó szerszámúl is, fegyverül is, mi szomorú szívvel látjuk, hogy ezeknek utódai, nem elég kivétellel milyenek.” Majd a választási küzdelmekre utalva, mondja: „Legyen e küzdelemben, melynek küszöbén vagyunk, a választandók személyes momentumaira nézve az erkölcsi és politikai integritás mellett az is vezető szempontunk, hogy az illető jelölt igazán művelt magyar ember e, olyan-e, a kin meglátszik, hogy lelke szaturálva van nemzetünk és az emberiség legnemesebb szellemi termékeinek tartalmával.”

Bizonyos, hogy a magyar közoktatásügy iránt csak olyan férfiú viseltetik igazi érdeklődéssel, s a magyar kulturális érdekek ügye iránt csak az a férfiú van eltelve lelkesedéssel, a ki maga is művelt ember, s a nemzeti művelődés emelésének jelentőségéről mélyen megvan győződve. A kulturális érdekek ápolását csak olyan törvényhozóktól várhatjuk, a kiknek széles látókörük, s általános műveltségük van.

A mi ref. gymnasiumaink fejlesztését illeti, az érdeklődés és törekvés kétségtelen jeleit találjuk. Hasonlót mondhatunk népiskoláinkról is. De mégis nagy havyatlast konstatálhatunk ez irányban is a múlt századokkal szemben. Még a XIX. század közepéig kisebb községekben sem volt ritkaság, hogy tanították a deák tudományokat is. Nem hivatalnokok akartak lenni, kik tanultak, legtöbbször közülök az iskola elvégzése után „ad proprios Lares redierunt.” De éppen ebben rejlett az a nagy erő, mely azt sugalta ama kisebb városok és községek értelmes polgárainak, hogy azt az iskolát, melynek műveltségüket ők is köszönhetik, fen kell tartani és fejleszteni.

Azonban újabb időben az iskolák fejlesztése iránt való érdeklődés hanyatlott, az anyagi áldozatokat is korlátolt mértékben nyújtják. Nem esoda ez, mert ma már általánossá vált a jelszó, hogy mindent az államtól várjunk. Olyan áramlat ez, melylyel ma már le kell számolni. Amde ref. oktatásügyünk emelése történhetnék ugyanis, hogy hivatalos törvényhozók arra törekedjenek, hogy ref. iskoláink ne dobassanak egészen az állam karjaiba, s azon áldozat, melyet az állam segélye fejében hozni kénytelenek vagyunk, minél kisebb legyen, annyival inkább, mert a református nép és középiskolák az állam segítségével nélkül is a magyarság ügyének mindig a legbiztosabb támaszai voltak.

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

A közös protestáns bizottság felirata

Tisza István miniszterelnök ismeretes válaszára.

A D. P. L. jan. 7-iki 2-ik számában azt a kérdést intéztük az országos prot. bizottság jegyzőjéhez, hogy a dec. 6-i feliratot, melyet báró Bánffy és Baltik Frigyes mint elnök irtak alá közre bocsássa. Ma kaptuk a már ismertett munkálatot, melyből kiemeljük, hogy a felirat határozottan követeli a vallásegynélőség és viszonyosság alapján, miszerint *hívünk más egyházak részére* semmi vagyoni szolgáltatásokra (párber, patronatus) ne köteleztessenek.

Örömmel fogadja a miniszter azon elvi álláspontját, hogy az 1848. XX. t-c. 3. § értelmében nyújtandó államsegélyt közvetve az egyházi hatóságok útján kívánja az illetékesekhez eljuttatni. Magát a sokszor hivatolt törvényt pedig így magyarázza:

„A mi azonban az 1848. XX. t-c. 2. és 3. §§-ában alaptörvény erejével bíró köteleml gyanánt kifejezve van, az abban culminál, hogy azok a valláserkölesi és közoktatási célok, a melyek terheit a bevett vallásfelekezetek hordozzák, lényegükben állami terhek s hogy azok teljes fedezésére tehát az állam kötelezve van. Ezen állami alaptörvény erejével bíró obligatio már több mint félszázad előtt lejárt, nem tekinthető tehát részünkről szerénytelen ségnek, ha a benne elvállalt kötelezettség beváltását immár komolyan sürgetjük.“

Igen érdekes és nagybecsű a feliratnak azon része, melyben polemizál a miniszterrel, a ki csak a hívek adóterheinek könnyebbítésére óhajt külön törvény által gondoskodni, a lelkész nyugdíj és a többi követelések tekintetében pedig az évi dotáció rendszerét is elégnék tartja. E felfogás ellen így érvel a felirat:

„Megvagyunk győződve arról, hogy a részünkre alaptörvény által biztosított segélyezés a budget keretében évről-évre felveendő dotáció rendszerén teljes hajtórést fog szenvedni.“

A ministerium ugyanis az évi budgetbe csak olyan nagyobb kiadásokat köteles beállítani, a melyek törvényen alapúlnak és ezért nem várható, hogy azok a kiadások, a melyeket emlékiratunkban felsoroltunk külön törvénybeni megállapodás hiányában az évi budgetbe fel lesznek vehetők.“

A miniszterelnök válasza erősen hangsúlyozta az állam pénzügyi helyzetét. Erre is van a feliratnak szava: „A mi az állam pénzügyi helyzetét illeti . . . nem ismerhetjük el, hogy az a segély, a melyet az állam az 1848. XX. t-c. 3. §-a alapján adni köteles, az állami szükségletek fedezési sorrendjében az utolsó helyet foglalná el.“

Kívánja a közös bizottság, hogy az iskolai és egyházi segélyek egy törvény alapján adassanak, illetve az ide vonatkozó 1893. XXVI. és 1898. XIV. módosíttassanak.

Erős súly esik a lelkészek 2400 koronás alapfizetésére és a korpótlékok ügyére.

A nagybecsű munkálat a lelkész és tanárképzés, felsőbb oktatás és theol. tanári nyugdíj ügyre vonatkozó passzussal végződik. Ebben az az érdekes, hogy a bizottság jegyzőkönyvében a *tanítóképzés* ügye is benfoglaltatik, a mely tétel a feliratról kimaradt.

Anonymus.

Tanárképezdei ösztöndíj, egyetemi alapunk jövedelmének terhére.

Nem tagadom, hogy mindannyiszor bizonyos kedvetlenség vesz rajtam erőt, valahányszor egyházkerületünknek arra az intézkedésére gondolok, mely-nélfogva a főiskolánkkal kapcsolatban létesítendő egyetem, — vagy nevezük szerényebben — bölcsészeti fakultás jövedelmének terhére 1899 óta évi 2000 korona tanárképezdei ösztöndíjas állást szervezett. Ezzel a kedvetlenséggel nem is egyedül állok. Több, az alaphoz tekintélyes összeggel járuló alapítótól hallottam, hogy az alapítványi jövedelemnek az eredeti céltól való ilyen eltérése hiba volt, mert erre az egyházkerület senkitől meghatalmazást nem nyert. Ugy tudom, hogy a dolgot szóvá is tették többen, sőt a kifogást az egyházkerületi közgyűlés elé is vitte maga a főiskolai gazdasági tanács, a hol azonban olyan elbánásban részesült a kérdés, melyből mintha bizonyos célzatosságra lehetne következtetni. A főiskolai gazdasági tanácsnak ide vonatkozó indítványára ugyanis ezt a határozatot hozta az egyházkerület: „az Eötvös-kollegiumi ösztöndíjak beszűntetését célzó indítványt most érdemileg nem tárgyalván, felhívja a főiskola igazgatótanácsát, hogy a csak most kiosztott ösztöndíjak lejártá előtt egy évvel vegye ezt a kérdést beható tárgyalás alá, s ide vonatkozó véleményes javaslatát egyházkerületi közgyűlésünknek mutassa be.“ Ez a határozat tulajdonképpen halasztása a kérdés megoldásának. Mert ha azt határozná is az egyházkerület, hogy az ösztöndíjak további folyósítását megszünteti: nem lett volna lehetetlenség azzal pótolni meg a beszűntetést elrendelő határozatot, hogy a megindult ciklusra fölvetett tanárjelöltek részére még elrendeli az ösztöndíj kiadását. Ennek az ösztöndíjnak az ügyével óhajtok rövid közleményemben foglalkozni. Megakarom világítani a helyzetet, felakarom hívni intéző hatóságainknak sőt az alapítóknak is a figyelmét arra, hogy annak idejében nem egészen elhamarkodás nélküli intézkedéssel olyan lépésre határozta el magát az egyházkerület, melyet meg kell változtatnia, jóvá kell tennie, ha az alapító nagy közönség célját tiszteletben tartani, érzületét kedvetlenségtől megkímélni, s a nagy közönség adakozó hajlamára, jó indulatára valaha támaszkodni akar. Elsőben az ügy historikumával kell megismerkednünk, mivel e nélkül alapos tájékozódást nem szerezhetünk magunknak.

A tiszántúli középiskolai tanáregyesület 1897. dec. 29-én tartott üléséből az egyházkerületre a következő határozati javaslatot terjesztette volt fel:

„1. A debreceni philosophiai facultás, mint a reform. tanárképzés céljaira begyűlt alap évi jövedelmének terhére két 500 frtos tanárképezdei ösztöndíjat szervez (már t. i. az egyházkerület.)

2. Az egyházkerületi pénztár terhére egy 500 ftos tanárképezdei stipendiumot állít fel s az egyetemes konvent útján felhívja a hazai ref. egyház többi kerületeit is, hogy saját pénztáruk terhére hasonló ösztöndíjakat szervezzenek.“

A határozati javaslat többi pontozata a kivitel módosításaival foglalkozván, feleslegesnek tartom azt itt idézni.

Az egyházkerületi közgyűlés a tanügyi bizottság véleménye alapján bele is megy a kérdésbe, amennyiben az 1898. évi május hóban tartott ülésében az egyházkerületi elnökség vezetése alatt esperesek s egyházmegyei gondnokokból és három gymnásiumi

tanárból álló ad hoc bizottságot nevez ki, melynek feladata lesz lehetőleg még az őszi közgyűlésre a kivitel módja, az életbe léptetés ideje, a felvételi és kötelezési szabályzat iránt javaslatot terjeszteni be. Figyelmet érdemel, hogy e bizottságba egyetlen akadémiái s így theologiai tanár sem jutott be, holott őket nem csak a philosophiai facultás jövedelmének érintése címén, de azon az okon is be kellett volna vonni e bizottságba, mert hiszen a tanügyi bizottság e szokatlan áldozathozatal mellett kiválóan azzal érvelt hogy „leendő tanárainkban az egyházas érzelm, az egyházunk iránti meleg ragaszkodást, az egyházunk által képviselt tisztultabb vallási érzületet kifejlesztetni, ápolni s a tanszékeken és ezáltal ifjainknak nevelésében érvényesülni mi magunk segítségünk.” Ennek a célnak az elérését azután, mint alább meglátjuk, azzal kívánták biztosítani, hogy az ösztöndíjra fővett tanárjelöltet a szabályzatban kötelezni kívánták arra hogy a budapesti theologian bizonyos órákat hallgasson. Eppen ezekre való tekintetből tartom sajnós mulasztásnak, hogy legalább egy theologiai tanár a bizottságba be nem fogadtatott.

Különösnek tartom, bár ez inkább a jegyzőkönyv szerkesztésére vonatkozik, hogy a tanáregyesület indítványa első pontjának végéhez * (csillag) alatt a következő megjegyzés csatlakozik a jegyzőkönyv alján: „Ez alap u. i. a legutolsó iskolai év végén 95.986 frt. 30 krt. téven ki, a javaslatba hozott két ösztöndíj alig venne többet igénybe ez összeg egy percentjénél, és így az alap a már terhére utalt egy akadémiái tanszék és ez ösztöndíjak fizetése mellett is tovább növekedhetnék.” Hogy a tanáregyesületi indítványból kerüle ide ez az üres argumentum? vagy a jegyzőkönyv szövegező látta jónak nyomatékkal oda vetni? ez ki nem deríthető. Annyi igaz hogy ebben az alakban semmi helye nem volt ott.

Az ad hoc bizottság jelentése aztán csak egy év múlva, 1899-ben a májusi közgyűlés idején jutott fel az egyházkerületre. Az egyházkerületi akkori jegyzőkönyve szövegében a jelentés kivonatos tartalmával sem találkozunk, mert a 19—1899. sz. a. csak a határozatot közli, melynélfogva a tanügyi bizottság fentebb vázolt s a vallásos érzület ápolására vonatkozó érveinek ismétlése után elhatározza egyházkerületünk „1-ször, hogy a debreceni philosophiai facultásra begyűlt alap évi jövedelme terhére, a facultás szervezéséig (!) két 500 frtos. tanárképzési ösztöndíj adassék s ez ösztöndíjra pályázat útján oly ref. vallású és tanári pályára készülő két ifju vétessék fel, kik gymnasiumi tanfolyamukat protestáns gymnasiumban végezték, csupán a gymnasium két legfelső a VII. és VIII. gymnasiumi osztályt köteleztetvén ref. gymnasiumban végezni s az érettségi vizsgát ref. gymnasiumban letenni jeles eredménnyel.” A határozat 2. és 3. pontja a kérdésnek mellékes ágazataival foglalkozik s megbizást ad a bizottságnak a szabályzat kidolgozására. A 4. pont szerint az egyetemes konvent útján felhivatnak a hazai többi ref. egyházkerületek hasonló tanárképző ösztöndíjak alapítására sat. Az 5-ik pontban utasítja az egyházkerület a hatósága alatti összes tanári kart, hogy úgy példaadásukkal, mint irányításukkal hasanak oda, hogy középiskoláinkban a vallásos nevelés nagyobb lendületet vegyen s a nevelésükre bizott ifjuságba művelt egyházas érzület csepegtetessék.

Az ezután következő novemberi egyházkerületi közgyűléshez be is terjesztette a bizottság a szabályzatot, melynek 1-ső pontja már így szól: 1. A tiszántuli ev. ref. egyházkerület ref. vallású középiskolai tanárjelöltek számára két ösztöndíjat alapít egyenként

évi 500 forinttal. 2. A két ösztöndíj az 1899. évi május hó 24—27. napján tartott egyházkerületi közgyűlés 19. számú határozata értelmében a debreceni ev. ref. főiskolában felállítandó philosophiai facultás céljaira begyűlt alapok évi jövedelméből fedeztetik és tartatik fenn addig, míg a tervbe vett philosophiai facultás felállítható lesz és ez intézetben a ref. tanárképzésről az egyházkerület maga gondoskodik.”

Az itt ismertetett egyházkerületi határozatok alapján az intézmény kezdetét is vette. Az 1899—900. tanévre Birta István és Csépe Andor érettségi vizsgát tett ifjakat az arra felhatalmazott bizottság az ösztöndíjra fel is vette, s számításom szerint — mert az intézmény beszüntetése felől időközben intézkedés nem történt — a folyó tanévet is betudva, 12,000 koronát tesz az az összeg, mely e szabályzat értelmében a főiskola bölcészeti fakultásának vagyónából eddig kiszakított; sőt a kiszakított vagyoni erő numerusa az újabb felvétellel újabb ezekkel fog szaporodni a facultás létesítésének világos rovására.*

Alljunk meg ennél a pontnál, s taglaljuk a kérdést azzal a tárgyilagossággal, melyet az ügy fontossága megkövetel.

Vissza térek a tanáregyesületi indítványhoz, melynek 2-ik pontja nem csupán a philosophiai facultás „céljaira begyűlt alap” jövedelmének a terhére kontemplált stipendiumot létesíteni, hanem az egyházkerületi pénztár terhére is.

Ez az egyházkerületi stipendium azonban soha sem létesült. Sőt ha elmaradásának okait óhajtánók ismerni, teljes tájékozatlanságban maradunk, mert az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvei ide vonatkozólag semmiféle felvilágosítást nem nyújtanak. Az 1898. évi 91. sz. a. foglalt jegyzőkönyvi tartalom a tanár egyesület indítványának közlése után a tanügyi bizottsággal mindjárt ezt mondhatja: „a tanügyi bizottság teljesen egyetért a tanáregyesülettel a protestáns tanárképzés fontosságát illetőleg”; azontul aztán frázisokban ömledéz, s ebben az ömledezésben örökre homályban veszett a kérdésnek az az oldala ha valjon a tanügyi bizottság véleménye szerint a „philosophiai facultás céljaira begyűlt alap” jövedelme a tiszántuli egyházkerület pénztára s a többi testvéregyházkerületek pénztára terhére létesítendő stipendiumoknak melyike valósítandó meg? Egyik vagy másik? vagy mindenik? Igaz hogy a 19—1899. jkvi. szám alatt foglalt határozat kimondta a konvent megkeresését a többi egyházkerületek részéről hasonló intézmény létesítésére, de hogy mi volt a megkeresés eredménye, arról egyházkerületi jegyzőkönyveink nagy mezeje sehoh be nem számol. Tény, hogy az egyházkerület pénztára a kerületi jknyvekben közölt számadási adatok szerint ilyen célra nem fizetett semmit, tény, hogy a szintén közölt egyházkerületi költségelőirányzat ilyenemű szükséglet fedezéséről sehoh sem gondoskodik.

A tiszántuli tanáregyesület indítványa azt célozta hogy az 5 egyházkerület legalább is 10 tanárjelölt részére szervez ilyen nemű ösztöndíjas állást, melyhez a debreceni „philosophiai facultásra begyűlt alap” terhére létesítendő stipendiumot is hozzá számítva egyszerre 12 tanárjelöltje lesz az országos református egyháznak, s ezeknek személyében gondoskodva lesz olyan „tanerők neveléséről, kik által a ref. szellem és érzület iskoláinkban biztosítva legyen.” Hát a nagy szabású tervben remélt és várt 12 növendék az idők tanúsága szerint kettőre apadt. A vajudó hegy eget szült. Szinte sajnálom konstatálni, hogy még azt is — törvénytelen házasságból.

Nem ok nélkül huztam alá azokat a kitételeket, * Legalább is másik 10,000 korona erejéig.

a melyek arra vonatkoznak, hogy a valóban életbe léptetett ösztöndíjas állás költségei honnan kerülnek ki? hova vannak azok háritva? Tudni illik a „debreceni ev. ref. főiskolában felállítandó philosophiai facultás céljaira begyűjt alapok évi jövedelmére.“ És ez csakugyan így is van, mert 1899. óta a létesítendő bölcsészeti facultás jövedelméből tényleg kiszakítatik évenként 2000—2000 korona, s oda dobatik, hogy 5 év leforgása alatt 10,000 korona költséggel 2 — mond két — refermátus tanár jelölt álljon készen számunkra, hogy „az egyházas érzelmet, az egyházunk iránt meleg ragaszkodást sat. sat. érvényesülni segítsük!!“

Hát tegye kiki szívére kezét, s vallja be, hiszi-e hogy itt, a csekélyke számú erő segedelmével a hozott áldozattal szemben az ezer elágazásu refermátus érdek megfelelő hatállyal érvényesüljön?

Erre azonban csak mellesleg kívántam reá mutatni. főcélom annak hangsúlyozottan való nyilvánítása, hogy itt a ft. egyházkerület olyan vagyon jövedelméhez nyult, melynek ilyen célú felhasználására jogosítva nem volt. Méltóztassanak ugyanis kezökbe venni azokat a buzgó felhívásokat, a melyek annak idejében 1893-ban, 1894-ben országsszerte közösen forogtak a melyek egyeseket, testületeket adakozásra kértek fel a debreceni főiskolával kapcsolatban létesítendő bölcsészeti facultás alapja javára; vagy méltóztassanak elolvasni azokat az alapító leveleket, amelyeknek alapján egyesek és testületek több vagy kevesebb összegnek a lefizetésére kötelezték magokat a nevezett célra; azt kérdem, hol találnak ezekben csak egyetlen betűcskét is olyat, a melyre támaszkodva az egyházkerület közgyűlése jogot formálhatott volna arra, hogy a határozott, kikötött célra nyújtott adományok jövedelmét eredeti, valódi céljától ha csak részben is, de mindenestre jelentős összegek elvonja s oda nyujtsa azt egy problematikus célra? Mert hát az alapítóktól erre engedélyt nem kértek. Igaz, hogy az alapítók sem tiltakoztak mindaddig ellene; de hiszen jól tudjuk, hogy erről az alapítóknak tudomása nem is lehetett; a bizottsági munkálatok pedig olyan erővel vágódtak a kögyülés asztalára, hogy a meglepéstől szóhoz is nehéz lett volna jutni. A philosophiai facultás szépen gyülekező erjének bizonyos részben való elvezetésére ez az intézmény nagyon alkalmasnak bizonyult s csak örvendhettek a végeredményében semmivé zsugorodó intézménynek is azok, a kik a facultásunk megvalósítására irányzott törekvéseket bizonyos sanda te intettel kísérték eleitől fogva s kísérik még ma is. Mert — mi tagadás benne — ilyenek is találkoznak

Kimondhatjuk, hogy a ft. egyházkerület itt félre engedte magát vezetett. Mert hiszen egyetemünk célba vett felállításával egy nagyobb szabásu alkotást célozott felépíteni; ennek érdekében megörgette az adakozók ajtóit, kopogtatott mindenfelé s nem is hiába, mert a nagy, fenséges célra testületek egyesek, felkezeseti különbség nélkül ezrek-t tettek össze. Nagyon sajnálatos tehát, ha a nagy alkotásra közadakozás útján össze hordott anyagból csak egyetlen egy tégladarabnyit is el vett a végre, hogy impozáns épület helyett — — tyukolat építsen belőle. Mert hogy nem ilyen kis szabásu alkotásra gyűlt egybe a philosophiai facultás összehordott alapja, azt az ide vonatkozó jegyzőkönyvi kifejezések akaratlanul is lépten nyomon beismerik.

S ha mégis hozzá nyult az egyházkerület az

elilegeníthetlen, más célú, rendeltetésü alap jövedelméhez: valóban lidércfény után indult, mely a tanügyi bizottság frázisteljes javaslatának alakjában elvakította a nézőt, s egy esillámlónak tetsző kicsinyes eszköznek a létesíthetéseért magaszosabb feladat megvalósítását vetette hátrább ilyen, eredményében szük koncepciójunak bizonyult indítványnak valóban kár volt megvalósulnia.

Távol legyen tőlem, mintha a tisztántúli tanár-egyesület nemes célját akarnám meggyanusítani. Mert hogy az egyetemi alapítványok jövedelméhez nem lett volna szabad nyulni: azt az egyházkerületnek kellett tudnia. S ez annál inkább kötelessége is lett volna, mert az eredeti indítványnak reá tartozó lényeges pontját, az egyházkerületi pénztár terhére szervezendő stipendium kérdését, a nélkül, hogy a jegyzőkönyvek szerint csak egy szóval is foglalkozott volna vele, szépen kihagyta hullani a kasból. Am hogy nem is igen lehetett szándékában az egyházkerületnek a maga terhére belemenni a kérdésbe, eléggé igazolja az, hogy később is nem ilyen célú alapítványt tesz és gyűjt, hanem olyat, melyből egy egyetemi tanszék jövedelme teljék ki. Mikorra fog ez úgy megnőni, hogy évi jövedelme netto 2000 korona legyen? (L. Egyh. ker. jkv. 1904. május 15. sz 2 pont alatt álló határozat.)

Hogy mennyire célt tévesztett áldozathozatal volt a 2000 koronás stipendium: főiskolánk ad oculis demonstrálta legközelebről. Ugy esett a dolog, hogy a közelebbi cyklusban pályát végzett egyik stipendiárius tanárjelölt főiskolánk gymnasiumánál, kötelezettségénél fogva is, alkalmazást keresett mint helyettes tanár. Alkalma lett volna főiskolánknak megizlelni, hogy az 5000 koronába került esemeteü tetvénynek milyen lesz az első termésé? Az első gyümölcsöt minden pomologus érdeklődéssel izleli, keresi, várja az ültetés, az ápolás költsége s fáradsága megtérülhetésének első izben még csak reményvirágait. Nos aztán főiskolánk is ugyancsak kíváncsiskodhatott az első terméshozatal izére: szépen mellőzte a kínálkozó ifjut s alkalmazott helyette másat... Nem ez ellen van nekem kifogásom, hanem csak az ellen, hogy ha már a valóság szerint is ilyen „más“ is akad; mért kellett nekünk akkor a frázissokkal megtámogatott célból drága intézményt létesítenünk? Ha a nélkül is van ember: mért kellett s kell még folyvást jogcim nélkül, az alapítók intenciójának világos mellőztével más rendeltetésü alap jövedelméhez nyulnunk?

Azt kijelentem, hogy az alapítóknak teljességgel nem képviselői az egyházkerületi közgyűlés tagjai. Csak mandatariusok, a kik kötelesek a reájok bizott kincsesel hűségesen sáfárkodni... Be tudnak-e számolni, ha számadásra hivatnak? Sőt azt is kijelentem hogy egy-két, vagy akárhány alapítónak utólagos megkérdezése s esetleg hozzájárulásának utólagos megnyerése sem ad meghatalmazást a szóban forgó stipendium terhének a philosophiai facultás alapjára való háritására. Ez olyan megbolygatása lenne a fontos ügynek, mely végeredményében végetes lehet. Az alapítók egy tekintélyes része immár meg sem kérdezhető, mert a temetőben várja — — a philosophiai facultás feltámadását. Azt tartom, hogy míg egyetlen egy alapítványt tevő is akad, a ki a jövedelem eltérítésébe nem nyugszik bele; ahöz nyulni nem lehet.

Az elmondottak után könnyü a következtetést

levonni. Mivel az évi 2000 koronás ösztöndíjas állás olyan alap jövedelmére szerveztetett, melynek nem ez a célja; mivel az alapítók intenciójától eltérőleg idegen célra (mert biz ezzel nem az egyetem létesítését mozdítjuk elő, sokkal inkább hátráltatjuk) semmiféle alapítványi jövedelem el nem vonható; mivel még az a cél sem volt elérve az erőforgácsolással, sőt meg se közelítve, a mit a tanárregyesület indítványa célozott, s mivel végül az eljárás ellen több alapító tiltakozik: lássa el a ft. egyházkerületi közgyűlés „érdemileg” már legközelebb e kérdést, s tegye jóvá tévedését a stipendiumos állásnak végleges megszüntetésével.

Sz. — p.

Bethlen kör.

Az m.-szigeti főgymnasium beléletére s a tanuló ifjúság vallás erkölcsi s hazafias nevelésére vonatkozólag fontos jelenség hogy az év elején Bede László főgymm. vallás tanár kezdeménye éssere s vezetése alatt a ref. illetőleg prot. tanulókkal egy vallásos s hazafias irányú kör alakult. Nem valami sablonos formások között mozog ez a kör amennyiben annak vezetési és működési középpontja teljesen a tanárelnök személyére esik, de a nagyobb s őszinte indításból szerepelni vágyó tanulóknak aktív részt juttat. Gyűléseit, melyek egészen istenitiszteleti jellegűek, az ifjúsági istenitisztelettel felváltva tartja vasárnap délelőttönként. A gyűlés tárgyát közének vagy a dalárda éneke, ima, felolvasás, biblia vagy kátémagyarázat, hazafias vagy vallásos irányú szavaltat képezi. E kicsiny kezdetből később nagy dolog fejlődhetik, ha majd anyagilag is megerősödve a jótékonyosság és segítség tényeit is gyakorolhatja tagjaival szemben, ha majd szereplésével a nyilvánosság előtt is meg,elenhet s működésével az iskola közelébe vonhatja azokat kik ma még elég messze állanak attól. Nyilvános szereplésre szinte kínálkozik a csak most felavatott tornaesernak, mely az iskola életjelenségének s működésének középpontjává válhatnék.

(B. L.)

IRODALOM.

Vaday Józsefnek, ennek a jónévű protestáns írónak és jeles szakembernek a múlt évben megkezdett és általános érdeklődéssel fogadott nagybecsű könyve, a *rajzoltató földrajzi tanítás gyakorlati vezérkönyvének* II-ik kötete is kikerült a sajtó alól. Az értékes és nélkülözhetetlen munka az első gyakorlati földrajz módszertani dolgozat magyar nyelven. A nagy anyagot biztos tudással és nagy körültekintéssel világos áttekinthető modorban tárgyalja. A feldolgozott részekhez a minimalis leckéket is oda csatolja s így bármiféle iskolánál működő kartárak megbízható gyakorlati vezérfonalat nyernek benne. Melegen ajánljuk az érdeklődők, tanügybarátok, iskolai könyvtárak és különösen a tanítók figyelmébe. Kapható szerzőnél Nagyváradon. A két tartalmas kötet ára 7 k., a II. kötet külön 3 k. 60 f.

A Tanítók Lapja a magyar ref. tanítók és Dobó Sándor ez a régi megbízható közlönye az új esztendővel nyomdát cserélt s Debrecenbe költözött át. De csak a kiadóhivatal. A XVI-ik évfolyamát járó hézagpótló lap jóformán egyetlen ref. tanítói lapunk 3 első száma szép kiállításban, változatos tartalommal fekszik előttünk és egy-egy érdemes tanügyi férfi arcjátékát hozza. Ajánljuk az illetékes körök figyelmébe.

Népies vallásos irodalom Kistükör, Igazmondó, Téliújság, Olajág, Mustármag, Kálvinista öntudat, Ker. Evangelista, Vallásos jellegű Naptárak.

Orvendetes fellendülést mutat népies vallásos irodalmunk. Ezek száma az utolsó 10 év alatt megtízszereződött. Ez a körülmény legjobban bizonyítja milyen nagy közszükséget pótolnak. Nagy egyházainkban egyenesen nélkülözhetetlenek de a falukon is szolgálatot tesznek és a népet a hosszú téli estéken alkalmas olvasmánnyal ellátják. A Mustármagot és Olajágot művelt vallásos nőink is örömmel olvashatják.

Külföldön régóta szokásban van, hogy az egyes egyházak és vallási társulatok, lapok évenként tagjaik számára Naptárakkal is kedveskednek.

Régi tisztességes múlt áll nálunk is a *Prot. Naptár*, *Árcsházi naptárak* megett, a melyekhez újabban a karcagi *Ker. népbarát naptár* és a kisujszállási *Nagykan magyarok Kalendáriuma* és az Igazmondó naptára csatlakozik.

Ezek között különösebben a *Török Imre* lelkész szerkesztésében megjelent kisujszállási naptár tűnik ki jól megválasztott s a várost, egyházat és a hivatást érdeklő közleményeivel. Ilyen naptárakat adhatna ki minden nagyobb egyházunk és iskoláink is.

Ajánljuk mindezeket leléseink figyelmébe és felkérjük őket, hogy elterjesztésükön fáradozzanak. Hűséges megbízható segítséget fognak nyerni azokban és csak nagy és szép, de nehéz és fáradságos munkájuk sikerét fogják növelni a pártolás és ajánlás következtében.

Szalay József n. becskereki lelkész *Evangeliumi ker. tanítások* c. eredeti predikációnak III. kötete is megjelent. Tartalmaz 20 egyházi beszédet. Ara 2 korona, mely a szerzőhöz küldendő. Az előző kötetből is kapható még egy néhány példány. A kik a buzgó szerző irányát és az általa szerkesztett s már 14-ik évfolyamába járó derék vallásos lapot ismerik, bizonyára nem várnak bővebb ajánlatot és készséggel elő fognak fizetni.

KÜLFÖLD.

Külföldi szemle.

A svájci reformátusok.

Nekünk magyar reformátusoknak is gyászos volt az elmúlt esztendő. Jókai, Horthy, Hajnal, Szász Gerő emlékét és nevét sokáig nem felejtjük. S az új év is friss gyászra hívott a Benesik István váratlan halálával.

A svájciak *Jules Bovont* az exegetika és dogmatika tudós tanárát siratják. Ezt a mély bölcsészeti szemlélődéssel teljes lelket, a kinek jelmondata

az volt, hogy „a theologiai tudós a hitből vegye táplálékát és a hit érdekében munkálkodjék.“ Az az ellentét, mely a seminariumi rendszer és a független tudományos vizsgálódás között tent áll, az ő előadásában magas egységgé forrott össze. Nagy munkái a dogmatika, a moralis theologia és az újszövetségi írás-magyarázat terén sokáig fenfognak tartani emlékeztét. A lausani ref. egyetem és tanár társai, különösen Ph. Bridel a Liberté chretien hasábjain két szép tanulmányal áldoznak neki.

Őt izben esendült meg a halál hívó szózata a svájci ref. egyetem tanár tésületei felett. Mind-egyik temetett Genfen kívül. De Genfnek is meg kellett ismernie a gyászt, mely *Louis Thomas* és *Edouard Barde* nagy professorok kidőlésével érte.

Ez utóbbiról a múlt heti számunkban már emlékeztünk. De fel kell jegyezni, hogy ő volt az, aki a millenneumi nagy ünnep alkalmával a svájci reformátusok küldöttéként közöttünk megjelent és a budapesti kálvintéri ref. templomban egy felséges szép predikációban István királyról és a magyar koronáról emlékezett. „A magyarok nem engedik a koronát az ország határain kívül, ebben személyesítik meg a nemzetet és az 1000 éves ősi alkotmányt. Van még egy másik korona is, az életnek koronás királya a Krisztus és a benne való hit. Ezt is őrzik, ezt se engedjék idegenbe és idegennek.“ E személyes emlék, gyönyörű műve, mely a Prot. Irod. Társaság kiadásában megjelent, nálunk is őrzik áldott emlékét.

De arról is emlékeztünk, hogy a vaadt-kantoni szabad református egyház is zsinatol.

E zsinat ülését aggodalommal kísérte az egész Svájc. Az 1847-i egyházi alkotmány módosítása volt ennek a tárgya. A zsinat előadója Charles Porret indítványozta annak megváltoztatását. Az volt az ok, hogy a régi hitvallás, mely a protestánsok régi nagy dogmáját a megtérést és a hit által való megigazulást domborítja ki, nem felel meg a gyakorlati élet követelményeinek, mely a mai időben az evangelizációt követeli. Új hitvallás kell tehát. De ezen az újon nem tudtak a zsinat atyái megegyezésre jutni.

A betérjesztett javaslat mindazt kiakarta hagyni az új hitvallásból, a mi a jelen nemzedék hitének többé meg nem felel.

De csakhamar kitünt, hogy ilyen hitvallást készíteni nem lehet és jobb megmaradni a régienél.

A zsinat hosszú vita után egy javaslatban állapodott meg, a melyet egy második zsinat elébe foglaltak terjeszteni.

Ez a hitvallás így hangzik :

„A vaadt-kantoni evangyéliomi szabad egyház azokhoz esatlakozik, a kik eleitől fogva a Jézus Krisztus által való ingyen üdvösséget hirdetik és vallják, tehát a református egyházhoz. Hiszi és vallja ez egyház hiveivel az írás ihlettségét, melyet a keresztyén lelkében a Szent Lélek munkája támaszt és áldja az Istent, a ki a hit és élet e kiapadhatatlan forrását megnyitotta.

„Hitvallását egyező szívet és akarattal a következőkbe foglalja össze :

„Hisszük és imádjuk az élő Istent, kit Jézus Krisztus jelentett ki nekünk.

„Szent törvénye alapján megismerjük, hogy bűnösök vagyunk és méltók az ítéletre.

„De hisszük azt is, hogy Isten úgy szerette

e bűnös világot, hogy egyetlen fiát adta érte, hogy valaki csak benne hiszen elne vesszen, hanem örök életet vegyen.

„Egyek vagyunk a Jézus iránt való hitben, a ki meghalt kereszten és feltámadott váltságunkra, a ki által egyedül mehetünk az Istenhez, mint Atyánkhoz és a ki által vehetjük a Szent Lelket. Neki engedelmeskedünk, mint királyunknak, *neki szenteljük életünket*, mint testvérünknek. *Minden erőnkkel munkálkodunk országá eljövételén*, bizonyosak levén diadaláról és örömmel várjuk a napot, midőn Isten léssen mindenekben.

„Annak, ki erejével bennünk munkálkodik, a ki mindeneket megadhat felettőbb mint kérjük; annak nevére térjen az egyházban és a Jézus által minden dicsőség, örökkön örökké. Amen.“

Szép hitvallás ez is. Ha a gyakorlati hitélet és evangelizáció munkájához a mai hívőnek erre van szüksége, elhiszem, hogy érot ér. De nekem jobban lelkemhez szól a régi.

Vándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

183—1905.

A püspöktől.

A nagytiszteletű esperes uraknak.

Tiszántúli ref. egyházkerületünk 1904. évi őszi közgyűlésének jegyzőkönyvét fenti szám alatt minden lelkészi hivatalnak közvetlenül megküldöttem; midőn egyidejűleg 10 ingyenes példányt az esperesi hivatal, egyh. megyei levéltár, em. gondnok, egyh. ker. képviselők stb. részére megküldeni szerencsém van, egyszersmind reámutatván a jegyzőkönyv függelékének a tartalom által érdekelt egyházi és iskolai hatóságok t, testületeket, tisztviselőket valamint egyes egyháztagokat betürendben kimutató jegyzékére; tisztelettel kérem nagytiszteletűségedet, hogy a magára, egyh. megyéjére, vagy egyh. községeire vonatkozó pontokat hivatalos tudomásul venni, az egyházmegyéje területén levő érdekeltek figyelmét az őket érintő pontokra felhívni s a ker. határozatok végrehajtása felől intézkedni és meggyőződést szerezni méltóztassék.

Kerületünk jegyzőkönyvével együtt küldök a testvér ev. ref. és ág. ev. egyházkerületek jegyzőkönyveiből és névtáraiból stb. egy-egy példányt az esp. hivatal számára.

Végezetre a Karcagon megjelent „Keresztyén Néparat“ c. naptárt ez évben is ajánlom szives pártolásra.

Teljes tisztelettel vagyok

Debrecenben, 1905. jan. 18.

Kiss Áron
püspök.

— **Templomi szemle.** Remete Antal vasárnapján mint régi vásári alkalommal ősi szokás szerint diákok szolgáltak. A nagy templomban Barkaszi K. 2. h. h.; kis templomban Láng István, a kossuth-utcai templomban Simon Gyula 3. h. h.; ispotály templomban Gönczy Béla 1 h. h. Egyedül a homokkerti városi missiói egyháznak jutott az a szerencse, hogy rendes lelkészt hallgathasson. A kisdéd gyülekezetnek, mely makacs következetességgel kitart az egyházzá alakulás ügye mellett, ez alkalommal nt. *Szele György* prédikált. Beszédéről közelebbi tudósítás hiányában hirt nem adhatunk Bizonyára szép és építő volt mint mindig, csengő ütemes és mértékes sorokkal, valóságos költemény prózában, a milyen alakot ez a derék lelkészünk ujabban nagy előszeretettel használ; de mit mondjunk róla, midőn a közönség szereti és kíváncsi reá? A diákok beszédeire azonban nem volt kíváncsi.

Kevesen alig 20—30-an hallgatták az ifju Timotheusokat. Pedig megérdemelték volna. Az ifjak a legjobbat adták, a mit adhattak. Régi kedves szekeres predikációkat. A hit remény és szeretetről; az Istenről és világról stb., de tűzzel és szónoki lendülettel.

Szép idő eltelt azóta, midőn, e népszerű beszédeket rendszeren másod kézből mi is kiirgattuk s ime az ifjuság ma is ezeket szereti. A „Nem adta Mózes néktek . . .“, „Nagyszerű a természet csatája“, „Az ember a világ harcában“ és a többiek ma is éppen olyan osztatlan tetszésnek örvendenek. Mi oka e közkedveltségnek? A tárgy, a kerekded alak és virágos csattanós mondatok, vagy a vezetés hiánya és az, hogy predikáció irodalmunk 20 év óta alig haladt, bajos volna eldönteni. Több szó eshetnék arról, hogy miért kell vásár vasárnapján ma is ifju theologusoknak szolgálni? Hogy a papkereső vidéki ekklézsiák kurátorai papot választhassanak? Ma már a pályázatok útján helybe várják azokat. Hogy a helybeli lelkészek szükségleteik beszerzése után láthassanak? Erre sincs többé szükség. Régi szokás alapján? De még a 17-ik században exceptis festivis diebus ez nem igen volt megengedve. Legalább 1642. 4. may. in senatus amplissimi congregatione decretum est:

„Ila. Minthogy Praedicator uraimék Istennek kegyelmességéből már hárman vadnak, ő kegyelmek más vidéki praedicatorokat, sem mester uramiékat, exceptis festivis diebus, az praedicalasra ne cogallyák, hanem ha szinte series szerint az praedicalas ő kegyelmek közzül az kin nem volna is, mindazonáltal continue itthon lévén, magok praedicalyanak, az kívánsága az

Tiszteletes Tanácsnak.“ (Prot. 1017. l.) Valami ilyen határozat és időszerű változtatás ma is elkelne.

Tudósító.

Választási krónikák.

— **Istvándiban nem engedik szóhoz jutni lelkészeinket.** Szigetvárról táviratozzák: Pályi Ede képviselőjelöltet, valamint a kíséretében levő Begedy István, Varga Dezső, Seregély Dezső református lelkészeket Istvándi községben nagy antipathiával fogadták és nem engedték szóhoz jutni. A nép körében nagy az izgatottság. (B. H. 15. sz.)

— **Tornaalján a képviselők a ref. papok ellen izgatnak.** A klerikális koalíció Tornaalján, Gömörmegyében, nagy népgyűlést tartott, melyen Putnoki Mór, Hammersberg László és Molnár Akos országgyűlési képviselő voltak a vezérszónokok. A környékről seregestől gyűlt össze a nép, hogy az országmentő igéket meghallgassa. Ezekből az igékből pedig értesült a következő épületes dolgokról: A protestáns papok azért barátai a hazaáruló Tisza Istvánnak mert Tisza István emelni fogja a papi fizetéseket. A papok fizetését pedig az adózó nép pénzén fogják gyarapítani, a kormány új adókat fog a népre kivetni, hogy ebből a papok kortesszolgálatait jutalmazza. Volt merészség azokban az urakban, hogy ezeket a szemenszedett hazugságokat Isten szabad ege alatt elmondják. Hogy ez így történt, seregestől vannak tanuink, akik hallották, hogy a néphazatérve, a Tornaalján hallottakat ismételte, s a rágalmaknak fölülve, papjainak szemrehányásokat tett. Hivatkozunk Zádorfalván az ev. ref. papra Nagy Miklós presbiterre, az alsó-szubai református papra és négy presbiterre. Sajó-püspökin Kubinyi Géza volt tanuja, mikor a nép a maszlaghíntők tanításainak fölülve, háborgott. (M. Szó. 4. sz.)

— **Felelet egy kortesvádra.** A „Magyarország“ f. hó 13-iki számában Péter Mihály ref. lelkész aláírásával egy sajtóságos hangú és tartalmú cikk jelent meg, a mely engem a Sp. L. f. hó 9-iki számában írott vezércikkemért megtámad; rám fogja hogy politizálok és Tisza mellett korteskedem. Azt hiszem hogy lapunk tisztelt olvasói előtt nem szükséges önmagamot kommentálnom, legfeljebb arra kellene őket kérnem, hogy sziveskedjenek az említett vezércikket még egyszer figyelemmel átolvasni! Péter Mihály barátomnak pedig azt üzenem, hogy — ha csakugyan igaz az, amit nemrégiben egy közös barátunktól hallottam, t. i. hogy ő mostanában sokat olvas, sokat tanul — hát csak tanuljon türelemmel, kitartással. Akkor aztán majd valamikor belátja, hogy mily szégyenletes rabulisztikából élt ő hajdanán. *Rohoska József.* (Sárospataki Lapok 3. sz.)

— **Egy katolikus pásztor levélből.** „Nem lehet feladatomban kutatni e válságos állapotnak okait, sem afelett dönteni: ki és mikor tévedett és mennyiben; én csak egyet tudok: hogy mindkét táborban, mely egymással szemben áll, vannak tiszteletre méltó, hazájukat szerető tiszta szándéktól vezérelt férfiak, akiket mint magyar testvéreimet becsülök és szeretek s akiket fájdalmasan esik a kölcsönös szenvedélyesség hatása alatt meggyanusítva, az őket megillető tisztelettől megfosztva szemlélni. Komoly veszély fenyegeti azt az országot, amelyben nem tisztelik többé a tekintélyt és megfélelkeznek a feleba-

rati szeretet parancsáról, mely az ellenféllel szemben is kötelez. Azért a közelgő országos választások alkalmából szeretettel kérlek, igyekezzetek a rendelkezésekre álló erkölcsi eszközökkel, főleg pedig a jó példaadás hatalmával odahatni, hogy hűveink mindenütt kellő mérséklettel és méltósággal teljesítsék honfiúi kötelességüket." (M. Allam jun. 17. sz.)

— **Államsegély az oláhoknak.** A balázsfalvi gör. kath. püspöki egyházmegye lelkészei részére a nevezett egyházmegye konzisztóriumához 204,025 kor államsegély érkezett le. Ezen államsegélyben 615 lelkész részesül. A legnagyobb államsegély 1200 kor., a legkisebb 35 k. Az egyházmegye területén elannyi gör. kath. oláh sem lakik, mint a mennyi magyar ref. a tiszántuli kerületben. A mi segélyünk mégis 126,000 k.

— **Szabolcska szászvárosi papsága.** *Hírek a szászvárosi ev. ref. egyházközségből.* Az egyházközség kebléi tanácsa Baczó Mózes II. lelkésznek egészségének helyreállítása végett 3 havi szabadságot engedélyezett. A beteg lelkész szabadságolása folytán Bartha Lajos esperes oly formán intézkedett, hogy az egyházközség adminisztrálását maga veszi át, míg a szorosabb értelemben vett lelkészi teendőket Tankó Béla Kun-kollegiumi vallásnővér bizta meg. — Az egyházközség hívei között aláírás indult meg Szabolcska meghívása végett. Az egyházközség hívei lelkesen sorakoznak Szabolcska zászlója alá, úgy hogy meghívása immár biztosítottnak tekinthető. (Szászváros.)

— **A M.-szigeti ev. ref. főgymn. jan. 8 án vette birtokába a nagy költséggel készült szép tágas tornacsarnokot.** Az új épület 24 m. hosszú és 12 méter széles kétszerte nagyobb mint a debreceni collegiumé. Azonkívül elvan látva diszes erkélylyel is. Az ünnepélyen melyet ima nyitott meg, szónoklat, alkalmi dialogus, disztornászat és ének ragadták el a nagy közönséget, mely a beléptidijából az iskolai tanulók részére most is jelentékeny összeget juttatott.

— **A jan. 28-iki százados Csokonai ünnepet** a Csokonai kör május 20—21-re halasztotta. A halasztás az izgatott politikai viszonyok miatt és a Csokonai ereklye kiállítás érdekében történt, melyre ismét felhívjuk olvasóink figyelmét. Az ereklye tárgyak Komlóssy Arthur urhoz küldendő a Csokonai társulat költségén. A collegium a maga Csokonai ünnepélyeit azonban megfogja tartani. Jan. 22-én lesz a főgymn. önképzőkör ünnepélye, a diszteremben gazdag műsorral. Jan. 28-án meg az összes collegiumi ifjúság diákünnepéje a régi kántus teremben.

— **Uj szentek.** Római vallású felebarátaink, az az hogy a klérikalís lapok 3 új szentnek tömjéneznek e napokban. A római pápa három jezsuitát avatott boldogokká. Persze a boldoggá avatottak életrajzát is közlik, Kassán szolgált a három jezsuita páter abban az időben, a mikor az elnyomott lelkiismereti és nemzeti szabadság megmentésére Bethlen Gábor fejedelem kardot volt kénytelen rántani. Szomorú idők voltak azok. Az osztrák zsarnoki uralom szövetkezve a pápista papokkal, takaros munkát végezett szegény hazánkban. Neves pápista érsek a kire büszkék a pápisták, vak elfogulságában nem borzadt azt kimondani, hogy inkább pusztuljanak el jószágai, álljanak üresen, lakosok nélkül, csak protestáns templom ne legyen egy is a területén. Ilyen világban esett, hogy a Bethlen Gábor hajdúi

Kassát az osztrák zsoldosoktól elfoglalván, a városban talált, három jezsuita pátert kivégezték. E kivégzésnek háttere nem vallási, de tisztán politikai volt. A világhírű Querela Hungariae című akkori röpíratban refrainként ismétlődik a keserű s fájdalom teljesen igaz feljajdulás, hogy minden bajnak oka a papság. „Nem a nép, sem más közönséges emberek hanem a papság árasztotta el minden bajjal az országot.“ Ilyen világban nem is esuda, ha a várat ostromló hajdúk nem kegyelmeznek meg a városban talált három jezsuita páternek sem. No hát, a szivós életű jezsuiták most előkeresték a három atyát s hangulatot kívántak csinálni a boldoggá avatásukkal. Legyen nekik az ő hitök szerint. Azt a kérdést mégis megkockáztatjuk, hogy a valódi Kisztsusi élet az erkölcs mivel javult, a szeretet mivel terjedt és javult az emberek közt azért hogy három boldoggá avatással több név laistromozódott be a pápista kalendáriumba?

— **Káplántartási díj.** Az 1904. évi utolsó évnegyedre eső káplántartási díj megérkezett az egyházkerületi pénztárhoz. Az előző évnegyedi tételekhez újabban a misztótfalui egyház lelkésze segélyezésére van 91 k. 79 f. utalványozva. A nyugtálapokat az egyházkerületi pénztári hivatal mind a kilenc helyre szétküldte. Felbélyegzés, aláírás és az esperesi hivatal részéről való megerősítés után a nyugtákat a beérkezés napján kifizeti az egyházkerületi pénztár.

— **Az ev. ref. egyház második budapesti országos zsinata** 1904. november tizedikétől huszoneketedikéig tartott első ülészakának jegyzőkönyve Sass Béla debreceni ref. theologiai akadémiai tanár és zsinati jegyző szerkesztésében megjelent.

— **A budapesti kőbányai egyházrész,** (miért nem egyház?) Új lelkészének Forjács Istvánnak vezetése alatt szépen halad. Felépített templomát felszerelte, készülnek harangjai is. De nem ez ami figyelmünket lekötheti, hanem a jelentésnek az a része, mely arról szól, hogy egyházi énekkar alakult és működik, hogy a női szövetség vasárnap d. u. lelkész felügyelete alatt vasárnapi iskolát tart s hogy ezenkívül ifjúsági egyesület is működik. Ime a nagy egyházak jövője.

— **Megtagadott lakbérfelemelés.** A bősörményi államsegélyes ref. főgymn. igazgató tanácsosa a tanárok 400 korona lakbérilletményét 500 koronára emelte. A közökt. miniszter azonban azon alapon, hogy Bősörménybe úgy is alacsony a lakbér, a költségvetésbe csak a régi lakbérilletményt állította be.

— **Debreceni hírek.** A kath. felolvasó estélyek a mozgalmas választási időben se szüntelnek. A városi gáz gyárban Hétfőn nagy robbanás történt és eddig ki nem derített okok folytán a gáz tisztító épülete a légberöplött. A kár 20—30 ezer koronányi, biztosítás folytán megtérül. Nagyobb az, hogy utcák, üzletek, hivatalok, tantermek és magánlakások esütörtök estig világítás nélkül maradtak: A könyvtárban is egy 2000 esztendőes római mécesest kerestünk elő és konstatáltuk, hogy ha gyengébb is fénye, de megbízhatóbb szerszám.

— **A Budapesti tud. egyetemre** a Gyulai Pál helyére Széchi Károly kolozsvári egyetemi tanárt és Riedl Friggyest neveztek ki. A nagy tudományú ref. tudós helyét két új erőnek kell pótolni.* A tan-

* Hogy is mondja Arany: „Ketten sem bírnátok rettenetes pajzsát, és kit a eszímáján viselt sarkantyuját.“

székre *Décsi Lajost* első helyen jelölték, ezt a kitünő erőt, kire mi debreceniek számítunk.

— **Szép ünnepély.** *Béltéki Lajost* a pocsalyi egyház érdekes lelkészét lelképásztori hivatalának 20-ik évfordulóján hívei meleg szeretettel ünnepelték s bibliával ajándékozták meg. A derék gyülekezetnek lelkészéhez, az ünnepeltnek híveihez és jó tanító jához, Szabó Miklóshoz mi is szívből gratulálunk.

— **A kápláni kongrua** * (*Néhány ószimle szó*) Közismeretben álló tény, hogy konventünk üdvös határozata értelmében azok a lelkészek, kik a saját fizetésöknek is bizonyos részét az államtól nyerik kongrua címen s így önerejükből képtelenek arra, hogy aggságok vagy bármely nyomós szükség esetén magok mellett segédlelkészeket tarthassanak, 500 korona káplántartási díjat nyernek, a mely összeget negyedévenként *utól gosan* kapnak kezeikhez. Itt kell megállanom. Nem azért, mintha ez összeg elég vagy elégtelen volna felett akarnék tanakodni. Nekem elég, de azok, a kik erre vannak utalva tudhatják hogy nem sok. Még azt a kérdést sem tárgyalom hogy miért nem adatik ez, mint a többi fizetés *előzetes* negyedévi részletekben, holott a fiatal káplánnak nincsen félre rakott pénze, midőn az életnek neki indul. Egyedül arra akarok rá mutatni, hogy külföldben is e nem sok és utólagos kápláni kongruális fizetési részletek kiutalása *nagyon* utólagosan történik. Csak a közelmúltban, maradvány, 1904 július. 1 helyett *aug. 10* körül; október 1. helyett *nov. 5. körül* jutottak kézhez: és most január 1. óta is még csak reménytelen teljes *várakozásban* telnek a napok. Miért e késedelmezés, azt én nem bolygatom. Arról azonban megvagyok győződve, hogy az ok nem a pénz hiánya, ha pedig nem az, egy kis jóakarattal lehetne talán róla tenni azoknak, kik az üdvös intézményt megalkották s kiknek arra is figyelmeztetni kellene a kongruális káplánságra vállalkozókat, hogy a meny nyiben a jan. ápril. jul. okt. 1-én megnyíló évnegyedek előtt foglalják el állomásaikat, az évnegyedekig eltöltött időre fizetést nem fognak kapni, mert e pótlék visszamenőleg nem utalványozható. Mély tisztelettel egyházunk nagy emberei és intéző férjait iránt, ezekre kéri őket. Berkesz, 1905. jan. 20. *Hajdu Péter* s. lelkész.

— **Személyi hírek.** A *hetesi* ref. gyülekezet *Kiss Tamás* lábodi s. lelkészt választotta meg. A belső somogyi egyházmegyében fekvő *Magyarujfalui* egyház *Kuthy Zoltán* new-yorki esperes lelkészt hívta meg papjául. A gömöri egyházmegyében *Vattay László* rimaszécsi ref. lelkész egyházmegyei főjegyzőt választották tanács bírónak. A *körmendi* ev. egyházban jan. 8-án foglalta el állomását *Kapi Gyula* volt püspöki s. lelkész. Az abauji egyház megyében egyházmegyei aljegyzőnek *Kovács István* baksai lelkészt választották meg. Az *erzsébetvárosi körlelkészségbe*, iskolánk kedves emlékü volt növendéke, a tanári pályát is elvégezett *Szabó Miklós* volt kolozsvári h. lelkész állíttatott be. Helyét a külföldi egyetemeken járt szépképzetségi *Nagy István* foglalta el. Legyenek szerencsések!

— **A japán felekezeti viszonyokról** összeállított statisztika abból a szempontból kiválóan érdekes, hogy azzal a nagy társadalmi átalakulással kapcsol-

latban, mely a távol Keleten ezen aránylag kis országot oly nagy jelentőségre emelte, vallási átalakulás is van kapcsolatban. Az átalakulás pedig a keresztyénségnek és pedig a protestántizmusnak kedvez. Egy japán *statisticus* könyvéből állapítható meg, hogy a shintoita predikátorok száma 1896-ban 100,300 volt, 1901-ben már csak 84,038. A buddhista papok száma 1896-ban 93,000 volt, 1901-ben 117,000 de a buddhista semináriumok hallgatóinak száma ugyan ezen idő alatt 262,291-ről 9,022-re szállott alá, a mi igen sokat mondó adat. A katolikus egyháznak 15 egyházközsége van, 140 pappal, kik közt 34 benszülött, a görög orthodox egyháznak 102 egyházközségében 180 predikátor volt, ezek közt 179 benszülött a protestáns egyházközségek száma 779, a lelkészek száma 1096, kik közt 774 a benszülött.

— **Rómában**, a hol a pápai hivatalos jelentések a protestánsokat ügyesen el tudják sikkasztani, egymásután érkeznek hírek protestáns templomok építéséről. Egy hír szerint Rómának egyik legszebb helyén a német evangélikusok akarnak templomot építeni, s e célra már telket vásároltak.

— **A brit és külföldi biblia társaság** a Mand-suriában megbesült és megbetegedett orosz katonáknak körülbelül 17,000 kötet szentírást küldött a szentpétervári téli palotába. A cárnő igen meg volt hatva a társaság figyelme által s megköszönte. Az orosz újszék a legnagyobb előzékenységgel maguk segédkeznek a könyvek szétosztásában. Újabb bizonyítéka ez az a biblia társaság ismert sokoldalú tevékenységének, mely az egész földkerészen mindenütt megjelenik, a hol rá szükség van.

— **Abbáziában** egy csinos evangélikus templomot építettek, melyet Krisztus névről neveztek. A felavatásnál Oszkár svéd király is jelen volt.

— **Pompeiiban** az újabb kutatások szerint voltak keresztyének. Nestlé tanár közöl egy feliratot, mely ezt kétségtelenné teszi. Harnack nem rég megjelent művében még kétségbe vonta, hogy keresztyén egyház község állott volna felett a városban akkor a midőn a Vezuv kitörése Kr. u. 79-ben a várost megsemmisítette. Harnack még csak egy felíratra támaszkodhatott, melyen a *Christianos* szó nehezen volt elolvasható és *Salamon* ítélete volt ábrázolva. Utóbbi ábrázolás azonban semmit sem bizonyít, mert emebibliai jelenet változatai a pogány irodalomban is meg vannak. Újabban találtak egy ház falán e szöveget felírva: *Sodoma Gomora*. Eleitől fogva arra gondoltak, hogy e szavakat valaki menekülése előtt írhatta fel a bűnös város pusztulásának emlékére. Nestlé szerint nem lehetetlen, hogy e szavak egy valóságos embernek az ítéletét foglalják magukban, a ki akár zsidó akár keresztyén volt, de a pompeiibeliek erkölcs-elenségéből megjósolta a veszedelmet. A zsidóknál ugyanis ez közmondásszerű ítélet volt. Talán Lukács evangélista ama helyére gondolta felírat szerzője: „Valamely városba pedig bemenendetek és titeket be nem fogadandának, annak utcáira kimenvén ezt mondjátok: még a port is, a mely reánk ragadott a ti városotokból, itt köztetek letöröljük, mindazáltal ez legyen tudotokra, hogy az Istennek országa elközelített hozzátok. Mondom pedig nektek hogy a sodomabelieknek állapotjok türethetőbb lészen ama napon, hogy nem azé a város-é.” (Luk. X. 10., 12). Ha valamely térítő erre a mondásra emlé-

* Azóta megjött.

kezve írhatta fel fenti két szót, akkor erre az a körülmény indította, hogy a város erkölestelen lakossága nem hallgatta meg az evangélium szavait.

— **Legnagyobb** kelendőségnek eddig nem örvendettek az egyházi irányú könyvek. Beszélnek 100,000 példányban megjelent regényről Európában, sőt a csodák hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban 500 ezer példányban megjelent regényt is emlegetnek. Mindezeket azonban tulszárnyalja a Londonban nyomott methodista énekes könyv, melyet másfél millió példányban állítanak elő, ára darabonként 2 shelling. Hét nyomda dolgozott rajta, 40 gép végezte a nyomást több hónapon át, s 500 tonna papírt használtak fel rá. Több mint 500 ezer példány előre le van foglalva.

— **Gyászhirek.** Elhunytak: *Pör József* az alsó-baranya bácsi ev. ref. e. megye tanácsbírója és közpénztárosa Ujszivaci lelkész. — *Vityi József* ügyvéd *Vityi Bertalan* berei lelkész e. megyei tanácsbíró nagy reményű fia. Áldás emlékükre.

— **Fogfájást és szájbűzt azonnal megszüntet** a „Plombus” amerikai ömplombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Szerkesztői üzenet.

Dr. B. D. H. Böszörmény. Csak szerdán este jött meg. Köszönöm. Hát arról a felolvasásról nem lehetne valamit megkapni? — F. V. L. Rábé. Erre a számra kellett volna. — Sz. M. Erzsébetváros. Köszönöm a szép sorokat. Helyére kiment? Én N. I-t helyeztem oda önhatalmulag. — G. P. Bécs Intézkedtem de a bécsi levelet el nem engedtem. — F. Z. Szentés. Levelet irtam. — F. V. Tiszaeszlár. Rev. 2. Kuthy 121. Seventh Street New-york. — R. L. Megkaptam, köszönöm.

Tartalomjegyzék: Az Örszaga. Vándor. — A vízözön. Dr. Ferenczy Gyula. — Tárca: Az öngyilkosokról. Dr. Barcsa János. — A mi missiónk. Szalay József. — Jelszók, — áldozatok. Sinka Lajos. — Tanügy: Az iskolák államosítása. Toth Dániel. — A tanárok társadalmi súlya. Paedagogus. — Közéletünk: A közös protestans bizottság felirata. Anonymus. — Tanárképzései ösztöndíj egyetemi alapunk jövedelmének terhére, Sz. — y. — Behlen kör. B. L. — Irodalom — Külföld: Külföldi szemle. Vándor. — Külföldiek.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Hasznos és kell tudni mindenkinek,

hogy **Debrecenben, Piac-utca 51. sz.**

a Csanak fűszer üzlete mellett levő

Ruha Csarnok feloszlik

és az ott rakáron levő minden alkalomra szükséges

férfi- fiu és gyermek ruha

mig a készlet tart mesés olcsó árért lesz eladva.

Mindenki ragadja meg ezen alkalmat mert ott kevés

pénzért nagy bevásárlást tehet.